MAL MEYDANINDA KOL KOPARANLAR

Haramzadelerin kol gezdiği, üçkâğıtçılığın bin bir türünün icra edildiği bu meydanda; köylülerin başına celepler, kasaplar üşüşür; satılık sığır, koyun veya atları laf cambazlığı ederek yok pahasına kapmaya çalışırlardı. Satıcının çevresini dört koldan saran fırsatçılar hedef kişiyi ablukaya alır, hayvanın fiyatını düşürmek için bin bir hileler kullanılırlardı. Yalan yere içilen yeminlerin bini bir para idi. Oyunun son perdesinde sıra mağdurun elini kapıp kolunu koparırcasına sallama sahnesine gelirdi. Hakem pozisyonunda üçüncü kişi devreye girer, pazarlığı sonuçlandırmaya çalışırdı. Belediye memurları bazen sürülerin el değiştirdiği bu pazarda boynu yoğun tüccarları görmezden gelir, bir tek danasını satmaya çalışan köylünün başına beş zabıta dikilir, makbuz keserdi.

Satılık hayvanları ilk günden elinden çıkaramayan köylü akşam başını sokacak bir dam arardı. İşte hanlar bu ihtiyacı giderecek tek yerdi.

* * *

Handa akşam nöbeti sırası büyük kardeş Mürsel'deydi. O asıl hünerini mutfakta gösterirdi. Muhaceret öncesi öz vatanında Tiflislerde, Gümrülerde, Erivanlarda ustalığını konuşturmuş. Türkiye'deki ilk işine 1920 lerde Kars Leyli Meccani'de* başlamıştı. Görevi çocukların karnını doyurmaktı. İşler aslında yolundaydı. Fakat aklına giren birinin önerisine uyup bu görevinden istifa ederek İstanbul yollarına düştü. Ekmeğini orada arayacaktı, meşakkatli bir kara yolculuğunun ardından gemi ile vardı, genç cumhuriyetin İstanbul'una. Önce lokantalarda, sonra konaklarda ustalığı ile parmak ısırttı. Ancak bir evlilik meselesinden son anda sıyrılarak işini ve şehri terk edip Kars'a geri döndü. Ortanca kardeşi, onunla bu konuda hep alay eder, abisinin dersaadet kerhanelerinde çaycılık yaptığını, ona o tür evlerden birinin patroniçesinin talip olduğunu, bu **avel**in başına örülen çoraptan neyse ki haberi olup son anda kurtulup kaçtığını söylerdi soranlara.

Mürsel, hanın mutfağında patates, soğan kabuklarını soymaktan, pirincin taşını ayıklamaktan, yüksek derecede ateş ile yemek pişirmekten şikâyetçi olmayarak hayatını sürdürüyordu.

Han Bakırcılar Caddesi ile Nahırcılar sokağının arasında sıkışmış bir yapıydı. Sokak yönünde iki, arka girişten çukurdaki ahır kapısına, diğeri mutfağa açılıyordu. Cadde tarafındaki camekânın altında yer alan mazgallardan çevreye hayvanların ısısı; ot, saman ve dışkı kokusu yayılırdı.

Köylüler akşam bitlerin cirit attığı hanlarda gözünü kırpmadan geceleyip sabahı zor ederler, yüzlerindeki yorgunluk ifadesi daha da artar, meydana ilk gündekinden daha savunmasız, kazık yemeye daha hazır giderlerdi.

Tahta sekilerin üzerinde balık istifi yatmanın bedeli on kuruştu. Ek olarak yastık için beş, yorgan için on, döşek de isterseniz yirmi beş kuruş daha ödemek zorundaydınız. Koyun, keçi küçükbaşlar bodrum katındaki ahırda geceliği 10, büyükbaşlar 20 kuruştan saklanıyordu.

Devam edecek.

*** parasız yatılı**

Tasarımcı
Engin Reklam Ajansı
0212 511 16 40 / 0 90

iletişim : abdullahkubali@gmail.com

AYLIK BÜLTEN YAYIMI İÇİN HAZIRLANMIŞTIR. PARAYLA SATILMAZ.

MAYIL'ın ATINI HEÇ AT KEÇMEDİ

19. yüzyılın 60'ıncı yıllarında **Kuba** kazasının **Konakkent** kasabasında **Zahir kişi**nin ailesinde dünyaya geldi. Ona Çar'ın Kuba'daki temsilcisi tarafından yüzbaşı rütbesi verildi. Burada çok sayıda kişinin onu çekemediğini göz önünde bulundurarak **Xaşı** köyünde ev yaptırıp orada yaşadı. Bu yapı daha sonra **Bolşevikler** tarafından yakılmış, ileriki yıllarda restore edilip ortaokul olarak faaliyete geçirilmiştir.

20. yüzyılın başlarında Ermeni **Hıncak** ve **Taşnak** çetelerinin karşısında çok sayıda başarılar kazandı. 1918'de Taşnak birlikleri **Şamaxı**'yı işgal ettikten sonra **Xaltan** yolunu takip ederek Kuba'ya girmeyi planlamışlardı.

20. yüzyılın başlarında Ermeni **Hıncak** ve **Taşnak** çetelerinin karşısında çok sayıda başarılar kazandı. 1918'de Taşnak birlikleri **Şamaxı**'yı işgal ettikten sonra **Xaltan** yolunu takip ederek Kuba'ya girmeyi planlamışlardı.

Lakin, onlar bu menfur amaçlarına erişemediler. Çünkü Qonaqkendli **Qaçaq Mayıl** kendi savaşçıları ile vaktinde harekete geçmiş, **Nügedili Ebülfez**'in Azerbaycan Türklerinden, **Lezgi İsmayıl**'ın ise Lezgilerden ibaret birlikleri de ona eşlik etmişti. Bu hazırlıktan haberdar olan Ermeniler, Kuba'ya gelmemişlerdi.

Kuba'da katliamlar gerçekleştiren **Amazasp**'ın arzusu **Üçgün** və **Kilit** köylerinden geçerek **Şahdağ**'a varmaktı. Fakat **Digah** arazisinde şimdi **Kanlı Dere** diye adlandırılan yerde **Möhübeli Efendi**'nin, **Hatem Ağa'**nın, **Alibey Zizikski'**nin, **Beybalabey Alpanski**'nin və Qaçaq Mayıl'ın birleşik güçleri Taşnaklarla kanlı dövüşe girip onları mahvettiler.

Sarvan Muharebeleri

Yalama stansiyasında çatışmalar neticelendikten sonra Qaçaq Mayıl'ın önderliğinde **Şabran**'da Sarvan stansiyasında raylar söküldü. Silahlı halk oraya yerleştirildi. Öğlende Kızılorduyu taşıyan tiren oraya vardı. Orada çatışmalar başladı. Makineli tüfek ateşi açan Ruslar, kısa sürede yerli ahaliyi sıkıştırdı. Birliklere komuta eden Mayıl, işlerin yolunda gitmediğini, kayıp sayısında artış olduğunu görerek sağ kalanlarla birlikte Babadağ'a çekildi.

Ülkeye rehberlik **Neriman Nerimanov**'a, yerli ahaliyi denetleme görevi Hamdullah Efendi'ye verildi. Sovyet karşıtı Mayıl isə, Qaçaq Mayıl adı ile mücadelesine devam etti. Mehmet Emin, Rəsulzade'nin Lahıc'da kaldığı dönemde onunla her gün görüştü. Ona gerekli belgeleri temin etti. Onun Dağıstan'a geçirilmesi planı Mayıl'a önerilse de, plan suya düştü. Mayıl teslim olması tekliflerini reddetti. 1920 ortalarına kadar gizli faaliyet gösteren Müsavat'ın özek teşkilatı Mayıl'dan mukavemete devam etmesini rica etti. Mayıl təslim olmadıkça, etrafına toplananların sayısı artmaya başladı.

Hüsü Hacıyev'le görüşü

Kuba İcra komitesinin rehberi Hüsü Hacıyev 4 kişiyle beraber Konakkent'e, Mayıl ile görüşmeye gönderildi. Neyce ormanındaki ikametgâhında geç vakitlere kadar görüşme devam etti. Qaçaq Mayıl konukların şerefine ziyafet verdi. Sofra başında kimse konuşmaz. Ama sonunda Hüsü Hacıyev rəsmî zarfı Mayıl'a uzattı. Qaçaq Mayıl çevredeki dağların nezaretçisi tayin edildi. Konuklar uğurlandı. Ancak Hacıyev'in kafilesi Kuba'ya varır varmaz muhasaraya düştü. Qaçaq Mayıl orda tarafını ilan etti. Hüsü Hacıyev Bakü'ye eli boş döndü.]

Mayıl'ın Ölümü

Hüsü Haciyev'in girişimindeki başarısızlık merkezi yönetimi kızdırdı. İşi bitirmek için NKVD görevlendirildi. Plana görə, Qaçaq Mayıl'ın taraftarları arasında fikir ayrılığı yaratılıp onun birlikleri yok edilecekti. Qaçaq Mayıl'ın oğullarından biri öldürüldü. Az sonra haber yayılmaya başlandı ki, güya Mayıl kendi oğlunu öldürmüştür. Şüpheli haberler diğer oğulların da kulağına çalındı. Mayıl'ı gözden düşmeyi başaran NKVD, ona son darbeyi indirmek için harekete geçti. Kaçakların arasındaki casus, 1924 Mayısının 24'ünde Mayıl'ın Dedegüneş'te Hazret Baba'yı ziyarete gideceğini öğrendi. Babadağ'da son ziyaretini yerine getiren Qaçaq Mayıl dönüş yolunda, Utuq deresində tuzağa düşürüldü. Beş kurşun atan tüfekle bir kayadan hedef alınan Mayıl iki kurşun ile yaralandı. NKVD'nin planı gerçekleşti, Mayıl'ın katli ondan narazı oğullarının üstünde kaldı. Mayıl'ın cenazesi Xaşı köyünde pirin yanında defnedildi.

Tofiq Nureli onun hakkında piyes yazdı. Buduq Hayriyye Cemiyeti tarafından her yıl Qaçaq Mayıl ödülü alma yarışmaları düzenleniyor.

ECİNNİLER - 6 -

ŞEHİRDE DEFİ HACET İŞLERİ

Muhabirlik işi zordur. Yerel olsun, ulusal olsun gazetecilikte başarı için güçlü donanım gerekir. Yazdıklarınız ile sorumluluk altına girmiş oluyorsunuz. Kaleminizden kan damlatsanız da bu yükümlülüğün altından kalkamazsınız.

Ben 1982'de edebiyat öğretmenliğinden el çektirildiğimde, basın sektöründe yer alabilmem için sekiz yıllık meslek hayatımın yeteceğini, dahası artacağını sanıyordum. Fakat kazın ayağı öyle değildi. En başta o dönemde özgürlükler her alanda sınırlandırılmıştı. 12 Eylülün kılıcı tepemizde salınıyordu. Kamu görevlilerinin açıklama yetkisi ellerinden alınmıştı. Et Balık Kurumundakilerden, Millî Eğitim'dekilere, Emniyettekilerden Teknik Ziraat Müdürlüğündekilere kadar tüm yetkililer ketumdu. Beden Terbiye Bölge Başkanlığı, Belediye, Halk Eğitim de olmasa bir sır duvarının ardına saklanmış devlet dairelerinde tek bir haber takibi yapamıyor, koparabildiğiniz bilgilere kaynak gösteremiyordunuz. Tarih öncesi dönemler yeniden yaşanıyor gibiydi. İdarecilerden merhametli olanlar soruları yanıtsız bırakmamak için hayır veya evet anlamında kafa sallıyor, parmaklarıyla ağızlarının fermuarlı olduğunu belirtiyorlardı. Bildiğim kadarıyla İnsanlar eskiden memnuniyetsizliklerini uluyarak, homurdanarak; öfkelerini göğüslerini elleriyle yumruklayarak, sevinçlerini bülbül gibi şakıyarak veya belki de at gibi kişneyerek belirtirlerdi. 20. Yüzyılın ikinci yarısında olduğumuz o günlerde iletişim ilkel zamanlardakilerle aynı durumdaydı.

İşte bu yüzden zabıta müdürüne minnet borçluyum. Bilgiyi dokümanlarıyla birlikte yazılı açıklamalar yaparak veriyordu. Sebze-meyvenin toptan ve perakende satış fiyatları, iş yerlerine uygulanan cezalar derken gazetemiz Belediye Bültenine dönmüştü. O gün müdür bey belediye başkanlığının yeni makam aracına ilave olarak bir de vidanjör aldıklarını belirtti. Vidanjör ne demekti, bilmiyordum. Müdür beye sordum.

-Pok arabası, dedi.

Yine anlamamıştım.

-Canım, mahallelerimizde, ev dışında, bahçelerde kulübe şeklinde kanalizasyona bağlı olmayan kuyu yüznumaralarımız var ya, işte onları çekip boşaltacak, şehrin dışındaki arazilerden uygun yerlere boşaltacak.

Şehirdeki yüznumara temizleme işinin düzenli olacağını notlarımın arasına ilave ettim.

-Peki ayakta işeyenler ne olacak? Şehirde çol çocuk, kelli felli adamlar duvarları kirletiyorlar.

-O konuda da ciddi, caydırıcı önlemler aldık. Denetimler sıklaştırılacak, bu suçu işleyenlere ağır para cezası kesilecek, dedi. Bunları da not defterime yazdım.

Bu ziyaretin ardından Gar Müdürlüğüne yollandım. Finlandiya'dan yüklenen keresteler o dönem dağılmamış olan Sovyet topraklarından geçip şehrimizdeki tiren istasyonu üzerinden Batı illerimize doğru yola çıkıyordu.

Rus işgalinden sonraki yıllarda başlayıp şehrin Türkiye sınırlarına dâhil edildiği dönem başlarına kadar bu binadan yükselen müzik, gülüşen kadınların sesleri kulağımda yankılandı. Yazın faytonlarda, kışın bir dizi atın koşulduğu harıl harıl yanan sobaların ısıttığı branda süslü kızaklarda yolculuk yapan leydi ve centilmenlerin hayalini gözümde canlandırdım.

Artık Gar binası yıkılmış, yüksek tavanındaki melekleriyle, sütunlarıyla neoklasik mi desem, barok mu bilmiyorum şaheseri yıkıp yerine zevksizlik örneği betonarme dikilmişti. Akşamın sessizliğinde rayların üzerinde süzülen buharlı lokomotiflerin kısık sesi soğuk almış bir adamı çağrıştırıyordu. Geceleri istasyon binası civarı kadar tekin olmayan yer bulmak zordu. Vagonların Kömür Tevziye ait açık arazide yük boşalttığı yerde sağa sola saçılan kırıntılarla çuvallarını dolduran yüzü isten kararmış küçük bedenlere ait gölgeler de olmasa burada in cin top oynuyor diye bilirdiniz.

Müdür Bey'den bir haber koparırım umuduyla geldiğim odada bildik aksesuarlar, her yerde görülecek mefruşat vardı. Çayımı yudumlarken ben müdür beyi, müdür bey beni süzüyordu. Kim başlayacaktı söze?

ECİNNİLER - 6 -

-Müdür Bey, kaç yıldır buradasınız?- dedim.

-Üç yıl oldu, dedi.

-Ben bu şehirde doğup büyüdüm. Çocukken burada makas sistemi kurulmamıştı. Ruslardan kalma döner bir levha üzerinde Batıdan gelen lokomotiflerin yeni sefere çıkarken yönünü Doğuya, Doğudan gelenlerinkini Batıya çevirirlerdi, diye konuşmaya başladım.

-Kaç yaşındasınız?- diye sordu.

-52 doğumluyum.

-O döner levha 1956' da kaldırılmış. Hafızanız çok güçlü demek ki.

İşte sohbet başladı. Belli ki makamını dolduran bilinçli bir yönetici ile karşı karşıya idim. Belki İskandinav ülkelerinden getirilen kerestelere sıra gelir, müdürün ağzından laf koparabilirim, diye düşünürken:

-Gelin, dedi. Size bir şey göstereceğim.

İki peron arasındaki geçidin basamaklarından inmeye başladık. Müdür cep fenerini yakarak yolumuzu aydınlattı.

-İşte bakın, dedi.

Merdivenlerin son basamağından itibaren geçit, insan dışkıları ile kapanmıştı. Ne diyeceğimi şaşırdım. Asıl mesele şu ki, bunu yapanlar bu işi yaparken marifet göstermek ister gibi büyük bir titizlik göstermiş, sırayı bozamamışlardı. Aralıklar eşitti, sağdan da soldan da yukarıdan da aşağıdan da hizaya uyulmuştu. Kıvrımlar birbirine paraleldi ve en kötüsü bu bir rekor, trafik kazalarında dünya birincisi olmak gibi kötü bir şampiyonluktu.

-Müdür bey, dedim. Ana binadaki tuvaletleri kapatıyorsunuz o yüzden.

-Hayır yedi / yirmi dört açık, dedi.

-Ücret alıyorsunuz, dedim.

-Tuvaletlerimiz, ücretsiz, dedi.

-Aydınlatmanız yoktur, dedim.

-Işıl ışıl, dedi.

-Su yok, dedim

-Var, dedi.

Müdürün yüzünde tikler oluşmuştu, belli ki özrü kabahatinden büyük durumdaydım. Konuştukça batacağımı bile bile devam ettim.

-Efendim bizim ilin insanı romantiktir. Üstü kapalı da olsa iki yönden esen rüzgârın serinliğin de bu kuytu köşede ve en önemlisi aleni bir şekilde değil, gizlice defi hacet edenleri hor görmeyelim. Çıkın şehrin merkezî yerlerini dolaşın. Bir ayağı çukurda amcaların karanlık sokaklarda duvarlara çiselediğini, büyük abdesti ağız tadıyla yapmak için kaleye çıkıp gözden uzak bir köşede çömeldiğini göreceksiniz. Bu bizim şehrin tek zevkidir. Onları hoş görelim.

-Ben alt geçidimi, bu istasyonda her yer pırıl pırıl olsun diye yaptırdım, içine etsinler diye değil. Bu memleketin lügatinde de peron 1, peron 2 diye kelime bulunsun istedim. Yarın gurbet ellerde cahil kalmayın diye didinip çalıştım. Siz, bu şehrin halkı, bu kentin tarihine layık nesiller olmak zorundasınız. Sultan Abdülmecit bu şehre 1855 gazi madalyasını boşuna mı verdi? Kanadalı komutan bu memlekete boşuna mı hayran olup kendi ülkesinde aynı adla kasaba kurdu. **Cenub-i Kafkas** Hükûmetini kuranlar, **Hasan Harakani** Efendi, **Arap Baba** Hazretleri bu şehirden değil miydi? Siz de insaf, din, Allah korkusu yok mu?

Müdür iptal olmuştu. Buradan haber falan çıkacağı yoktu. Kendimi zor dışarı attım.